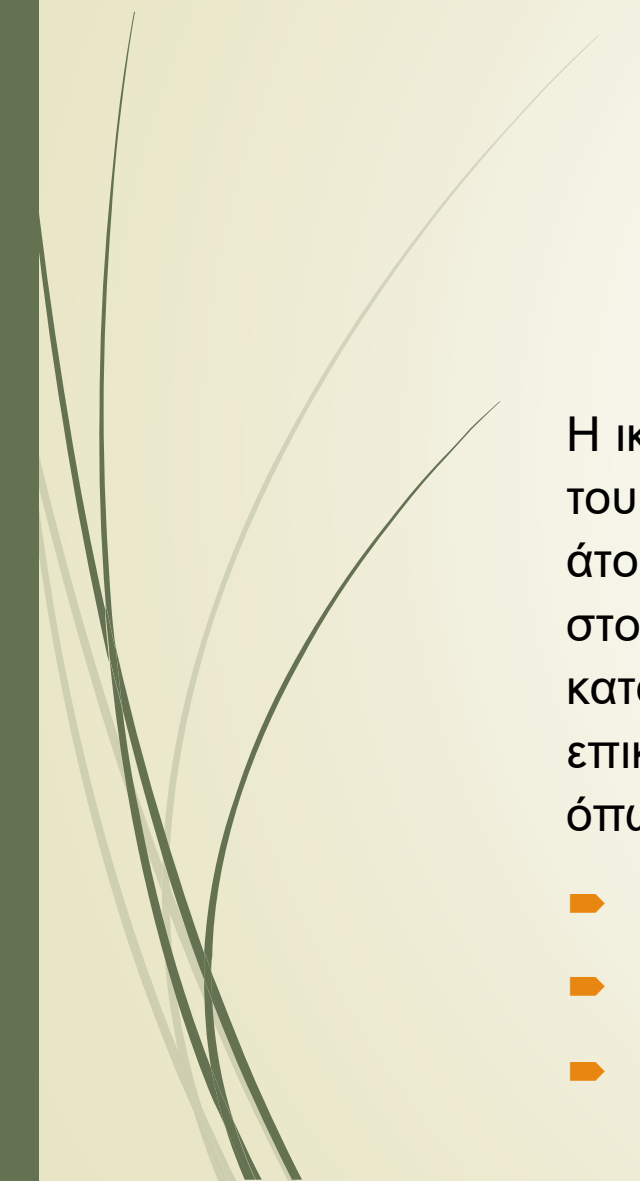

Οι γλωσσικές δυσκολίες και η λογοθεραπευτική παρέμβαση σε παιδιά με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ)

Σκαμαντζούρα Λαμπρινή, Λογοθεραπεύτρια,

ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ Πρέβεζας

Τετάρτη 16/11/2022

Η ικανότητα της ομιλίας προϋποθέτει την απόκτηση της φωνολογίας, του συντακτικού, της σημασιολογίας και της πραγματολογίας. Τα άτομα με διαταραχή αυτιστικού φάσματος παρουσιάζουν δυσκολίες στους παραπάνω τομείς της γλώσσας, με αποτέλεσμα να έχουν κατακτήσει τον λόγο, αλλά να μην μπορούν να τον χρησιμοποιήσουν επικοινωνιακά, ενώ ταυτόχρονα ο λόγος να παρουσιάζει δυσκολίες όπως:

- ▶ Ηχολαλία
- ▶ Στερεότυπες λέξεις και ερωτήσεις
- ▶ Ιδιοσυγκρασιακή ομιλία

-
-
- ▶ Δυσκολία στις αντωνυμίες και στους χρόνους
 - ▶ Κυριολεκτικός λόγος
 - ▶ Δυσκολίες στην προσωδία
 - ▶ Χρήση νεολογισμών
 - ▶ Υπερλεξία
 - ▶ Δυσκολία στην έναρξη και τη λήξη των συζητήσεων
 - ▶ Δυσκολίες στην κατανόηση
 - ▶ Σύγχυση της σειράς των λέξεων
 - ▶ Ακατάληπτη ομιλία

- ▶ **Ηχολαλία** (επανάληψη λέξεων ή φράσεων του προφορικού λόγου)

Ο όρος ηχολαλία περιγράφει, την χωρίς λόγο επανάληψη όσων έχουν ειπωθεί. Πρόκειται για λέξεις ή φράσεις, τις οποίες τα άτομα με διαταραχή αυτιστικού φάσματος μπορεί να αρχίσουν να επαναλαμβάνουν συνεχώς ακόμα και ώρες μετά αφού τις πρωτοάκουσαν. Υπάρχει και η ετεροχρονισμένη ηχολαλία, κατά την οποία επαναλαμβάνουν, ημέρες ή και εβδομάδες μετά το γεγονός. Τα παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος μπορεί να επαναλαμβάνουν εκτός από μεμονωμένες λέξεις και τραγούδια. Η φωνή τους μπορεί να είναι χωρίς χρώμα και τονικότητα, ή και μιμούμενη ακριβώς την προφορά αυτών που άκουσαν.

▶ **Ηχολαλία** (επανάληψη λέξεων ή φράσεων του προφορικού λόγου)

Έρευνες, έχουν δείξει πως τα παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος επαναλαμβάνουν κυρίως την άμεση ομιλία που απευθύνεται στο παιδί και όχι στους άλλους. Ο σκοπός της ηχολαλίας δεν είναι ακόμη γνωστός, ωστόσο ορισμένες υποθέσεις την αποδίδουν στο γεγονός ότι δεν κατανοούν αυτό το οποίο ειπώθηκε. Όμως, δεν αποκλείεται να είναι απλά μία στερεότυπη συμπεριφορά, χωρίς κανέναν σκοπό.

- ▶ **Στερεότυπες λέξεις και ερωτήσεις**

Για το παιδί με διαταραχή αυτιστικού φάσματος ο σκοπός των ερωτήσεων ενδέχεται να μην γίνεται κατανοητός. Λεκτικά μπορεί να κάνει ερωτήσεις, είτε για να συνεχίσει κάποιο θέμα που τον ενδιαφέρει, είτε για να επιβεβαιωθεί περιμένοντας την ίδια απάντηση, είτε για να εκφράσει άγχος.

➤ **Ιδιοσυγκρασιακή ομιλία**

Ιδιοσυγκρασιακή ομιλία είναι αυτή, κατά την οποία το άτομο δίνει δικά του ονόματα σε αντικείμενα, που είναι ίδια, ώστε να μην γίνονται κατανοητά από τους ακροατές. Ο τρόπος αυτός της ομιλίας φανερώνει πως το άτομο δεν μπορεί να μοιραστεί με τον ακροατή ένα πλαίσιο αλληλεπίδρασης, που θα συμμετέχουν και οι δύο. Τα παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος δεν αντιλαμβάνονται αν γίνονται κατανοητοί από τους ακροατές, με αποτέλεσμα οι πληροφορίες να παραμένουν αυτοτελή κομμάτια, χωρίς συνοχή και χωρίς την επίτευξη της επικοινωνίας.

► **Δυσκολίες στις αντωνυμίες και στους χρόνους**

Μία από τις πιο συχνές δυσκολίες στο λόγο του παιδιού με διαταραχή αυτιστικού φάσματος είναι η αντικατάσταση της αντωνυμίας «εγώ» με το «εσύ» και αντίστροφα. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό έχει δύο ερμηνείες. Η μία το αποδίδει στην αργοπορημένη επανάληψη μιας φράσης που συνδέεται με μια παρόμοια κατάσταση, ενώ η άλλη το αποδίδει στο γεγονός πως το παιδί με διαταραχή αυτιστικού φάσματος δεν έχει διαχωρίσει τον ρόλο του ομιλητή με τον ακροατή.

► **Δυσκολίες στις αντωνυμίες και στους χρόνους**

Ωστόσο, τέτοιου είδους δυσκολίες παρατηρούνται και σε παιδιά με τυπική ανάπτυξη μέχρι την ηλικία των πέντε ετών. Η διαφορά τους είναι πως τα παιδιά με τυπική ανάπτυξη, θα κατανοήσουν στη συνέχεια τη συσχέτιση των αντωνυμιών με τα ουσιαστικά, ενώ τα παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος δεν μπορούν να το κατανοήσουν. Επιπλέον, δυσκολίες συναντώνται και στους χρόνους για τους ίδιους σχεδόν λόγους. Η δυσκολία και σε αυτή την περίπτωση δεν είναι γραμματική, αλλά αναγνώρισης του σωστού τρόπου χρήσης του χρόνου.

► **Κυριολεκτικός λόγος**

Η γλώσσα χρησιμοποιείται με δύο τρόπους, κυριολεκτικά και μεταφορικά. Με την κυριολεκτική χρήση, οι λέξεις χρησιμοποιούνται για να μεταφέρουν με ακρίβεια τη συγκεκριμένη σημασία που δηλώνουν. Με την μεταφορική χρήση, οι λέξεις γίνονται «σύμβολα», που μεταφέρουν συναισθήματα και υποδηλώνουν έννοιες. Για τα άτομα με διαταραχή αυτιστικού φάσματος, υπάρχει μόνο η κυριολεκτική χρήση, καθώς δεν κατανοούν τίποτα παραπάνω από αυτό που λέει η ίδια η λέξη. Δυσκολεύονται να κατανοήσουν τις αποχρώσεις των νοημάτων λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας.

➤ **Δυσκολίες στη προσωδία**

Τα περισσότερα παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος δεν μπορούν να ελέγξουν την ένταση της φωνής τους, τον ρυθμό και τον τόνο. Ορισμένα μιλούν μηχανικά ενώ άλλα μπορεί να μιλούν τραγουδιστά ή κοφτά.

► **Χρήση νεολογισμών**

Η λέξη «νεολογισμός» αφορά την δημιουργία νέων λέξεων. Τα παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος δημιουργούν δικές τους λέξεις, άγνωστες προς τον συνομιλητή. Τα άτομα με διαταραχή αυτιστικού φάσματος χρησιμοποιούν στο λόγο τους νεολογισμούς.

▶ **Υπερλεξία**

Έρευνες έχουν δείξει πως παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος, που έχουν υψηλό δείκτη νοημοσύνης και πολύ καλή αναγνωστική ικανότητα, παρουσιάζουν δυσκολίες στο να αποκωδικοποιήσουν αυτό που διαβάζουν. Πρόκειται για μία κατηγορία αναγνωστικής ικανότητας, όπου τα παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος μπορούν να διαβάσουν, σε μικρότερη από την αναμενόμενη ηλικία, όμως δεν μπορούν να καταλάβουν το γενικό νόημα του λόγου τους.

- ▶ **Δυσκολίες στην έναρξη και τη λήξη των συζητήσεων**

Τα παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος δυσκολεύονται πολύ να αρχίσουν, να διατηρήσουν ή να τελειώσουν μια συζήτηση. Παρ' όλο που έχουν κατακτήσει το λόγο, δυσκολεύονται να κατανοήσουν τον σκοπό της συζήτησης, με αποτέλεσμα να μιλάνε ακατάπαυστα ή να αδιαφορούν για αυτά τα οποία μεταφέρει ο συνομιλητής.

➤ **Δυσκολίες στη κατανόηση**

Κάποια παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος δεν κατανοούν το λόγο. Όμως, τα περισσότερα έχουν αντίληψη, καταλαβαίνοντας, δύο ή τρεις λέξεις από τις προτάσεις και αυτές με την κυριολεκτική ερμηνεία τους. Δεν μπορούν να αντιληφθούν διπλά νοήματα, μεταφορές, υποθετικές προτάσεις, χιούμορ. Επιπλέον, δυσκολεύονται να επικοινωνήσουν με εναλλακτικές μεθόδους επικοινωνίας, όπως χειρονομίες, μιμήσεις, εκφράσεις του προσώπου, καθώς δεν αναγνωρίζουν την χρήση τους.

- ▶ **Σύγχυση στη σειρά των λέξεων**

Το παιδί με διαταραχή αυτιστικού φάσματος παρουσιάζει σύγχυση στο λόγο του. Μπερδεύει τη σειρά των γραμμάτων και των λέξεων, συγχέει λέξεις οι οποίες έχουν παρόμοιους ήχους και κάνει λάθη στη δομή τους.

- ▶ **Ακατάληπτη ομιλία**

Ακατάληπτη ομιλία είναι αυτή που δεν μπορεί να γίνει κατανοητή από τους υπολοίπους. Είναι ένα από τα χαρακτηριστικά των ατόμων με διαταραχή αυτιστικού φάσματος στο λόγο τους. Η ομιλία τους μπορεί να είναι μερικές φορές χωρίς νόημα, σειρά, περιεχόμενο. Πρόκειται για ένα γνώρισμα, που παρουσιάζεται στον αυθόρμητο λόγο και όχι σε περιπτώσεις ηχολαλίας, όπου εκεί επαναλαμβάνει ακριβώς αυτό που άκουσε.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει πλήρης αποκατάσταση της διαταραχής αυτιστικού φάσματος. Ωστόσο, υπάρχουν θεραπευτικές παρεμβάσεις οι οποίες βελτιώνουν τη συμπεριφορά των παιδιών με διαταραχή αυτιστικού φάσματος και αναπτύσσουν τις ικανότητές τους. Στόχος της θεραπείας, είναι η μείωση των ελλειμμάτων και η αύξηση της λειτουργικότητας. Η επιλογή της κατάλληλης παρέμβασης δεν είναι μια εύκολη διαδικασία καθώς το κάθε άτομο έχει διαφορετικές ανάγκες και δυνατότητες.

Επομένως, η θεραπευτική παρέμβαση θα πρέπει να είναι εξατομικευμένη και προσαρμοσμένη σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά του κάθε παιδιού. Συνήθως, το πρόγραμμα παρέμβασης επικεντρώνεται στους παρακάτω τομείς:

- ▶ Επικοινωνία (η λεκτική και μη λεκτική)
- ▶ Κοινωνική αλληλεπίδραση
- ▶ Φανταστικό/Συμβολικό παιχνίδι
- ▶ Ακαδημαϊκές ικανότητες.

ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν αναπτυχθεί πολλές διαφορετικές μέθοδοι παρέμβασης για τη διαταραχή αυτιστικού φάσματος, οι σημαντικότερες εκ των οποίων είναι:

- ▶ **Η Ανάλυση Εφαρμοσμένης Συμπεριφοράς (Applied Behavioral Analysis ABA)**, βασίζεται στη θεωρία του συμπεριφορισμού και είναι ένα πρόγραμμα πρώιμης παρέμβασης σε παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος. Στόχος αυτής της μεθόδου είναι να μάθει στο άτομο βασικές δεξιότητες και να το ενισχύσει, έτσι ώστε να γίνει πιο λειτουργικό και ανεξάρτητο, δίνοντας βάση σε τομείς όπως είναι η λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία, η κοινωνική αλληλεπίδραση και η συμπεριφορά.

- ▶ **Η Ανάλυση Εφαρμοσμένης Συμπεριφοράς (Applied Behavioral Analysis ABA).**

Προσαρμόζεται από τον ειδικό, στις ανάγκες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε ατόμου διαταραχή αυτιστικού φάσματος και αποσκοπεί στην ανάπτυξη δεξιοτήτων σε διαφορετικά περιβάλλοντα και περιστάσεις. Η θεραπευτική προσέγγιση είναι επιτυχής εφόσον υπάρχει ενίσχυση της θετικής συμπεριφοράς μέσω της επιβράβευσης και οι ανεπιθύμητες συμπεριφορές απλά αγνοούνται χωρίς διόρθωση ή τιμωρία. Σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί εκτιμάται ότι η εφαρμογή του ABA φέρει σημαντικά θετικά αποτελέσματα.

- ▶ **TEACCH (Training and education of Autistic and Related Communication Handicapped Children).**

Είναι ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης ατόμων με διαταραχή αυτιστικού φάσματος. Βασίζεται στις ξεχωριστές ανάγκες του κάθε ατόμου και προσαρμόζεται σύμφωνα με αυτές. Αποσκοπεί στη δημιουργία οργανωμένου περιβάλλοντος και δομημένων πλαισίων μέσα στα οποία το άτομο με διαταραχή αυτιστικού φάσματος θα μπορέσει να μάθει καλύτερα και να βελτιώσει τις ικανότητές του. Επίσης, δίνονται στο παιδί οπτικά ερεθίσματα ως βοηθητικό μέσω μάθησης. Τέλος, η συνεργασία γονέων και εκπαιδευτικών είναι σημαντική για την θετική έκβαση του προγράμματος.

➤ **ΜΑΚΑΤΟΝ**

Είναι ένα γλωσσικό πρόγραμμα. Περιέχει ένα βασικό λεξιλόγιο 450 εννοιών που ονομάζεται πυρήνας και ένα άλλο λεξιλόγιο το οποίο περιέχει περισσότερες από 7000 έννοιες. Η χρήση τους γίνεται σε συνδυασμό με ομιλία, σύμβολα και νοήματα. Πρόκειται για μια ευέλικτη μέθοδο με πολυαισθητηριακή προσέγγιση. Εφαρμόζεται από τον ειδικό για να ενισχύσει την επικοινωνία του ατόμου προσφέροντάς του τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί νοήματα και εικόνες εάν δεν έχει αναπτύξει λόγο. Διδάσκει εναλλακτικούς τρόπους επικοινωνίας που βελτιώνουν την καθημερινότητα του ατόμου με διαταραχή αυτιστικού φάσματος, καθώς και την κοινωνική του αλληλεπίδραση. Επίσης, το γλωσσικό πρόγραμμα ΜΑΚΑΤΟΝ αποσκοπεί στην ανάπτυξη τόσο του λόγου όσο και των δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής.

- ▶ **PECS: Picture Exchange Communication System (Επικοινωνιακό Σύστημα Ανταλλαγής Εικόνων).**

Το PECS είναι ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα παρέμβασης εναλλακτικής επικοινωνίας. Απευθύνεται σε άτομα με διαταραχή αυτιστικού φάσματος κάθε ηλικίας με μη λειτουργικό λόγο ή πλήρη απουσία λόγου. Στοχεύει στην άμεση εκμάθηση δεξιοτήτων επικοινωνίας για την καλύτερη αλληλεπίδραση του ατόμου στο καθημερινό του περιβάλλον.

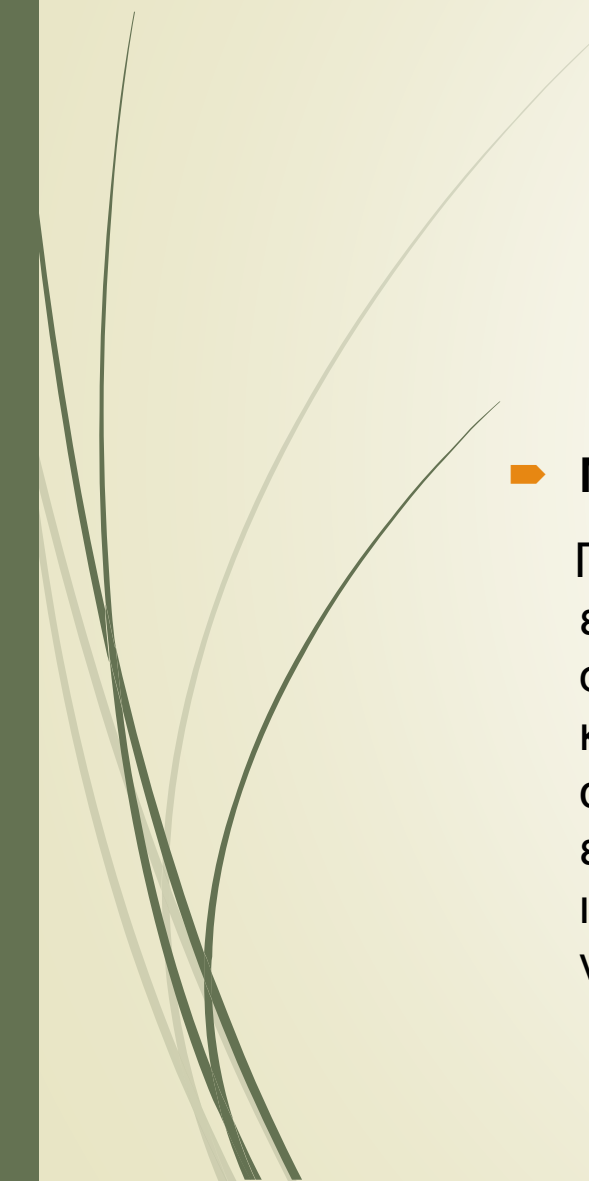

- ▶ **PECS: Picture Exchange Communication System (Επικοινωνιακό Σύστημα Ανταλλαγής Εικόνων).**

Ξεκινάει εκπαιδύοντας το άτομο να δίνει την εικόνα ενός επιθυμητού αντικειμένου σε κάποιον, ο οποίος με τη σειρά του ανταποκρίνεται στην αλλαγή σαν να είναι αίτημα. Αμέσως μετά το πρόγραμμα περνά στην εκμάθηση της διάκρισης μεταξύ εικόνων και πώς να τις ενώνουμε δημιουργώντας προτάσεις. Στα επόμενα στάδια το άτομο μαθαίνει να απαντά σε ερωτήσεις και να σχολιάζει. Το PECS απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς, σε φροντιστές και σε γονείς και μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πολλά διαφορετικά πλαίσια.

Το PECS περιλαμβάνει έξι στάδια:

- ▶ Το άτομο μαθαίνει να ανταλλάσσει μία εικόνα που αφορά ένα επιθυμητό αντικείμενο ή δραστηριότητα.
- ▶ Με τη χρήση μεμονωμένων εικόνων, το άτομο μαθαίνει πώς να γενικεύσει την καινούρια του δεξιότητα και σε άλλα πλαίσια με άλλους ανθρώπους.
- ▶ Σε αυτό το στάδιο δίνονται δυο ή περισσότερες εικόνες στο άτομο για να επιλέξει εκείνη που απεικονίζει το επιθυμητό αντικείμενο ή την επιθυμητή δραστηριότητα.
- ▶ Το άτομο φτιάχνει προτάσεις με τη χρήση μιας εικόνας «θέλω» μαζί με την εικόνα του αντικειμένου που το ενδιαφέρει. Στη συνέχεια μαθαίνει να χρησιμοποιεί περισσότερα ρήματα.
- ▶ Χρησιμοποιώντας το PECS το άτομο απαντάει στην ερώτηση «Τι θέλεις;».
- ▶ Σε αυτό το στάδιο το άτομο αναπτύσσει δεξιότητες σχολιασμού όταν το ρωτάνε «Τι βλέπεις;», «Τι ακούς;» και «Τι είναι αυτό;» και έπειτα μαθαίνει να συνθέτει προτάσεις με τα ρήματα «Βλέπω», «Ακούω», «Νοιώθω», «Είναι».

► Μοντέλο Scerts

Πρόκειται για ένα πολυεπιστημονικό μοντέλο βελτίωσης ικανοτήτων κοινωνικής επικοινωνίας καθώς και συναισθηματικής ρύθμισης το οποίο υποστηρίζει και συνδιαλέγεται με παιδιά και μεγαλύτερα άτομα με διαταραχή αυτιστικού φάσματος καθώς και με τις οικογένειές τους. Η εστίαση στην κοινωνική επικοινωνία εμπεριέχει την αυθόρμητη επικοινωνία για κάποιο λειτουργικό σκοπό καθώς και σχέσεις ασφάλειας και εμπιστοσύνης με παιδιά και ενήλικες. Η ρύθμιση των συναισθημάτων περιέχει την ικανότητα αύξησης της διατήρησης μιας ισορροπημένης συναισθηματικής ρύθμισης για να είναι χρήσιμη στην αλληλεπίδραση και στη μάθηση.

► **Μοντέλο Scerts**

Η υποστήριξη συνδιαλλαγής περιέχει την στήριξη σε παιδιά και τις οικογένειές τους και σε ειδικούς που αυξάνουν και βελτιώνουν την μάθηση, καλυτερεύουν τις σχέσεις και τις εμπειρίες που θεωρούνται επιτυχημένες στο πλαίσιο του σχολείου, της κοινότητας και του σπιτιού. Τονίζεται η πρωτοβουλία του παιδιού για τις φυσικές και ημι-δομημένες δραστηριότητες σε ένα εύρος λειτουργιών επικοινωνίας. Τα αποτελέσματα παρουσιάζουν αναπτυξιακή σειρά εμπειριών συγχρόνως τη μη λεκτική επικοινωνία – χειρονομίες καθώς και τη λεκτική επικοινωνία και επιλέγονται με βάση τις βασικές ανάγκες του παιδιού στις καθημερινές δραστηριότητές του.

► Μοντέλο Scerts

Επιπλέον, στηρίζεται στην οπτική ενίσχυση όπως σύμβολα εικόνων και φωτογραφίες με σκοπό την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση, τη ρύθμιση των συναισθημάτων, τη μελέτη της ανάπτυξης του παιδιού καθώς και την έρευνα των ουσιαστικών προκλήσεων για τη διαταραχή αυτιστικού φάσματος. Τέλος, αποτελεί ένα μοντέλο εκπαίδευσης και συνεργασίας των εκπαιδευτών με τις οικογένειες των παιδιών με σκοπό τον προσδιορισμό και την ανάπτυξη στρατηγικών που θα εμπλέξουν το παιδί σε καθημερινές δράσεις.

► Κοινωνικές ιστορίες

Είναι μια μέθοδος θεραπευτικής παρέμβασης και απευθύνεται σε παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος. Αποσκοπεί στην αντιμετώπιση επικοινωνιακών και κοινωνικών δυσλειτουργιών που εμφανίζουν τα παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος. Πρόκειται για ιστορίες οι οποίες βοηθάνε το παιδί να αποκτήσει ορθές κοινωνικές δεξιότητες και πώς να αντιδρά σε καταστάσεις που του προκαλούν άγχος και σύγχυση. Για να είναι αποτελεσματική η μέθοδος αυτή, θα πρέπει η κάθε ιστορία να είναι εξατομικευμένη και προσαρμοσμένη στις ανάγκες και τις ικανότητες του κάθε ατόμου.

► **Κοινωνικές ιστορίες**

Επιπλέον, η ιστορία που δίνουμε στο παιδί να μελετήσει θα πρέπει κάθε φορά να σχετίζεται με μια μόνο συμπεριφορά που επιθυμούμε να τροποποιήσουμε. Από έρευνες που έχουν γίνει φαίνεται πως οι κοινωνικές ιστορίες δρουν θετικά στη συμπεριφορά των παιδιών με διαταραχή αυτιστικού φάσματος μειώνοντας τα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν και ενισχύοντας τις δυνατότητές τους.

ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Η λογοθεραπευτική παρέμβαση εστιάζει κυρίως στην ανάπτυξη των γλωσσικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων. Ωστόσο, ένα άλλο κομμάτι που θεωρείται απαραίτητο προς παρέμβασης είναι και αυτό της κοινωνικότητας. Τα άτομα με διαταραχή αυτιστικού φάσματος θα πρέπει να εκπαιδευτούν σωστά ώστε να δρουν κατάλληλα στα διάφορα κοινωνικά πλαίσια, για να είναι πιο λειτουργικοί και δημιουργικοί. Ένα άλλο πλαίσιο όπου κρίνεται απαραίτητο προς παρέμβαση είναι το πλαίσιο της εκπαίδευσης. Αν τεθούν και υλοποιηθούν οι κατάλληλοι στόχοι και η διεπιστημονική συνεργασία, τότε το παιδί θα μπορέσει να κάνει σημαντικά βήματα και να αποφύγει τυχόν δευτερογενή προβλήματα στη συμπεριφορά του.

Αξίζει να αναφερθούμε στους συγκεκριμένους τομείς που παρεμβαίνει η λογοθεραπεία σε επικοινωνιακό και γλωσσικό επίπεδο που εμφανίζονται και οι κύριες δυσκολίες.

Ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων

- ▶ Προλεκτική πραγματολογία
- ▶ Μη λεκτική πραγματολογία
- ▶ Λεκτική πραγματολογία

Ρυθμός ομιλίας

► Για μια αποτελεσματική λογοθεραπευτική παρέμβαση σε αυτή την περίπτωση απαιτείται επίγνωση της δυσκολίας, κυρίως μέσα από απεικονιστικές μεθόδους ώστε να επιτευχθεί μια βιωματική αντίληψη του προβλήματος. Ιδιαίτερα χρήσιμη κρίνεται η μαγνητοφώνηση (κατόπιν άδειας των γονέων) ώστε να καταγράφονται και να παρακολουθούνται οι μεταβολές και οι βελτιώσεις στον ρυθμό της ομιλίας. Ο λογοθεραπευτής προφέρει αργά και σιγά λέξεις και προτάσεις. Με το μαγνητόφωνο δείχνει στο παιδί τα λάθη που κάνει, σε πιά σημεία δυσκολεύεται και ποιοι είναι οι πρόοδοι του.

Ηχολαλία

- ▶ Μπορούμε να διαβάζουμε βιβλία με εικόνες. Αρχικά δεν διαβάζουμε όλη την ιστορία, δείχνουμε τις εικόνες και ονομάζουμε τα αντικείμενα. Σταδιακά, καθώς το λεξιλόγιο του εμπλουτίζεται, χρησιμοποιούμε πιο περιγραφικές λέξεις και προτάσεις.
- ▶ Όταν το χαιρετάμε αποφεύγουμε να χρησιμοποιήσουμε το όνομά του ή το καλούμε πρώτα με το όνομά του και μετά από μια μικρή παύση λέμε τον χαιρετισμό.

Εκπαίδευση στη κατανόηση των εκφράσεων του προσώπου και της γλώσσας του σώματος

- ▶ Ο λογοθεραπευτής κάνει υπερβολικές κινήσεις με το πρόσωπό του, παίζει θέατρο με το παιδί και γενικά προσπαθεί να τραβήξει την προσοχή του.
- ▶ Αναπαριστά εκφράσεις με το πρόσωπο του με σκοπό τη μίμηση. Ο λογοθεραπευτής δείχνει χαρούμενος, θυμωμένος, λυπημένος, τρομαγμένος, δίνοντας στο παιδί να καταλάβει ταυτόχρονα τι νιώθει κάθε φορά. Το παιδί στη συνέχεια μπορεί κι αυτό να μιμηθεί τις παραπάνω εκφράσεις καθώς και να αιτιολογήσει τον λόγο που μπορεί κάποιος να τις κάνει κάθε φορά.
- ▶ Χρησιμοποιούνται παιδικά τραγούδια με ζώα, ανθρώπους κλπ., δείχνοντας συναισθήματα με τον τρόπο που μιλούν ή περπατούν.

Εκπαίδευση στην εκτέλεση οδηγιών και στην καθοδήγηση

- ▶ Μπορούμε να δείξουμε στο παιδί φωτογραφίες διαφόρων ενεργειών και να του ζητήσουμε να μιμηθεί ότι βλέπει.
- ▶ Μπορούμε να του δώσουμε απλές εντολές όπως «Δώσε μου», «Πάρε», «Φέρε».
- ▶ Μπορούμε να δούμε εικόνες αντικειμένων και να περιγράψουμε τι βλέπουμε, οδηγούμε το παιδί να μιλήσει για το σχήμα, το χρώμα και τη χρήση του αντικειμένου.

Εκπαίδευση στον αφηγηματικό λόγο

- ▶ Μπορούμε να διαλέξουμε παιχνίδια με τα οποία μπορεί το παιδί να δημιουργήσει μια ιστορία. Συζητάμε μαζί του την ιστορία που δημιουργήσαμε, κάνουμε ερωτήσεις για το ποιος ήταν που, τι έκανε, τι συνέβη μετά, και τελικά τι έγινε. Οι ερωτήσεις είναι σημαντικό κομμάτι του αφηγήματος και ο λόγος είναι ότι με αυτόν τον τρόπο οργανώνονται οι σημαντικές πληροφορίες μιας κατάστασης σε αφήγημα.
- ▶ Μαθαίνουμε στο παιδί να κάνει ερωτήσεις. Ετοιμάζουμε λίστες με ερωτηματικές λέξεις, από τις οποίες μπορεί να επιλέγει για να θέσει μια ερώτηση.

Εκπαίδευση στον αφηγηματικό λόγο

- ▶ Αναπαράσταση ιστορίας ζωγραφίζοντας σε χαρτί. Μπορούμε να κρύψουμε τις εικόνες της ιστορίας που επιλέξαμε για περιγραφή και αφού διηγηθούμε την ιστορία τότε αναπαριστούμε με απλά σκίτσα τις εικόνες της ιστορίας σε ένα χαρτί. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα γίνεται από το παιδί και από τον ειδικό.
- ▶ Μπορούμε να διαβάσουμε στο παιδί παραμύθια και να του ζητήσουμε να μας κάνει ερωτήσεις ή να αναδιηγηθεί το αφήγημα.

Εκπαίδευση στη κατανόηση των διαφορετικών σκέψεων των άλλων

- ▶ Ο λογοθεραπευτής ενώ τοποθετεί μπροστά του και μπροστά στο παιδί μερικές εικόνες, περιγράφει μία από αυτές και το παιδί προσπαθεί να μαντέψει ποια εικόνα είναι.
- ▶ Ο λογοθεραπευτής έχει ένα αντικείμενο στο μυαλό του, το οποίο το παιδί προσπαθεί να βρει κάνοντάς του ερωτήσεις. Ο λογοθεραπευτής απαντάει με ναι ή όχι.
- ▶ Παρακολούθηση ταινίας και προσπάθεια συνέχισης της ιστορίας από το παιδί.

Εκπαίδευση όσον αφορά την προώθηση της συζήτησης

- ▶ Εκμάθηση επικοινωνιακών δεξιοτήτων όπως η επιλογή θεμάτων, η έναρξη και συντήρηση μιας συζήτησης και η διόρθωση.
- ▶ Εκμάθηση δεξιοτήτων μη λεκτικής επικοινωνίας, όπως είναι ο συγχρονισμός της βλεμματικής επαφής, η εναλλαγή σειράς σε μία συζήτηση, η χρήση μη λεκτικών συμπεριφορών και η δεξιότητα ανάκλησης πληροφοριών που αναφέρθηκαν.
- ▶ Βρίσκουμε θέματα για συζήτηση που να ενδιαφέρουν το παιδί και για τα οποία έχει τις απαιτούμενες γνώσεις. Σημειώνουμε τι γνωρίζει το παιδί για το συγκεκριμένο θέμα. Μπορούμε να ζητήσουμε από το παιδί να κάνει ένα μικρό αφήγημα κάνοντας χρήση τις πληροφορίες που βρήκαμε για το συγκεκριμένο θέμα. Αυτό θα μπορούσε να γίνει προφορικά ή γραπτά. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα στοχεύει στην ανάκληση πληροφοριών σχετικών με το θέμα συζήτησης.

Εκπαίδευση στη κατανόηση των αινιγμάτων, ανέκδοτων και μεταφορών

- ▶ Η εκπαίδευση θα πρέπει να περιλαμβάνει στοιχεία που θα οδηγήσουν τη σκέψη του παιδιού στο να κάνει τις κατάλληλες υποθέσεις, προκειμένου να φτάσει σε κάποιο συμπέρασμα και να καταλάβει το πραγματικό νόημα, που κρύβεται πίσω από την κυριολεκτική σημασία των λέξεων.

Εκπαίδευση στις δεικτικές λέξεις

- ▶ Οργανώνουμε δραστηριότητες όπου το παιδί είναι αναγκαίο να χρησιμοποιεί σωστά τις αντωνυμίες (π.χ. εγώ – εσύ – εμείς – εσείς, κ.λπ.).
- ▶ Παίζουμε παιχνίδια, στα οποία οι παίχτες θα πρέπει να απαντούν σε ερωτήσεις, όπως «Ποιος είναι;», «Ποιος παίζει;».
- ▶ Ενίσχυση των αντωνυμιών «εγώ» και του «εσύ» μέσω δραστηριοτήτων, ώστε να κατανοηθούν και να παγιωθούν αυτές οι λέξεις.

Εκπαίδευση του γραπτού λόγου σε παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος

- ▶ Σημειώνουμε στο κείμενο το όνομα και τις αντωνυμίες που το ακολουθούν με το ίδιο χρώμα.
- ▶ Απλοποιούμε τις προτάσεις του κειμένου στο επίπεδο της γλωσσικής κατανόησης του παιδιού.
- ▶ Δημιουργούμε ένα λεξικό με έννοιες που δεν γνωρίζει το παιδί και συνδέουμε την κάθε έννοια με οικογένειες λέξεων, με συνώνυμα, ομώνυμα, με φράσεις και τρόπους που χρησιμοποιείται η έννοια και όπου χρειαστεί με οπτικό σύμβολο.
- ▶ Ετοιμάζουμε ερωτήσεις για το κείμενο.
- ▶ Ασκήσεις με στόχο τη σύνδεση γραπτού και επικοινωνιακού λόγου, δίνουμε γραπτές εντολές, γράφουμε γράμματα, κάρτες, ετοιμάζουμε προτάσεις για ταύτιση με εικόνες.

Εκπαίδευση στη κατανόηση των μαθηματικών

- ▶ Καλό είναι τα δεδομένα του προβλήματος να είναι ζωγραφισμένα, ώστε το παιδί να τα επεξεργαστεί οπτικά διότι με αυτόν τον τρόπο τα συγκρατεί ευκολότερα.
- ▶ Ζητείστε από το παιδί να φτιάξει κι αυτό αριθμητικά προβλήματα.
- ▶ Καλό είναι τα αριθμητικά προβλήματα να συνδεθούν με την καθημερινότητα του παιδιού.

Εκπαίδευση στις κοινωνικές ιστορίες

► Η μέθοδος των κοινωνικών ιστοριών αναπτύχθηκε για τα παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος. Η έννοια αυτής της μεθόδου, είναι ότι μία κοινωνική συμπεριφορά μαθαίνεται αφού πρώτα επαναληφθεί πολλές φορές. Όλες οι ιστορίες αναφέρουν συμπεριφορές που αποδίδει κάποιος σε παρόμοιες κοινωνικές περιστάσεις. Για να ενισχύσει το συγκεκριμένο πλάνο το άτομο, ώστε να κατανοεί τις κοινωνικές περιστάσεις από όλες τις οπτικές γωνίες, στη κάθε ιστορία, χρησιμοποιούνται τέσσερα είδη προτάσεων, όπου επισημαίνουν το τι έγινε, τι ήταν αυτό που έπρεπε να πράξει το άτομο τη συγκεκριμένη στιγμή, πως μπορεί να αισθάνθηκαν άλλα άτομα, αλλά και τις διάφορες τεχνικές που μπορεί να χρησιμοποιεί το άτομο, που θα του υπενθυμίζουν τι να κάνει σε ανάλογη περίπτωση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βογινδρούκας, Ι. & Sherratt, D. (2008). Οδηγός Εκπαίδευσης Παιδιών με Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές (3η έκδοση) . Αθήνα: Τυπωθήτω
- Βογινδρούκας, Ι. Καλομοίρης, Γ., Παπαγεωργίου, Β. (2007). Αυτισμός: Θέσεις και Προσεγγίσεις. Αθήνα: Ταξιδευτής .
- Βογινδρούκας, Ι., Sherrat, D. (2005). Οδηγός εκπαίδευσης παιδιών με διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές. Αθήνα: Ταξιδευτής .
- Γενά, Α. (2002). Αυτισμός και διάχυτες αναπτυξιακές. Αξιολόγηση – διάγνωση – αντιμετώπιση. Αθήνα: Leader Books .
- Γκονέλα, Ε. (2006). Αυτισμός-Αίνιγμα και πραγματικότητα. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Καλύβα, Ε. (2005). Αυτισμός: Εκπαιδευτικές και θεραπευτικές προσεγγίσεις. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Νότας, Σ., & Νικολαΐδου. Μ., (2006). Αυτισμός - Διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές. Ολιστική επιστημονική προσέγγιση. Βήτα.
- Gray C., White, L.A. (2003), μτφ. Κορογιαννάκη Α., Μιχελάτου Ε., Κοινωνική Προσαρμογή. Πρακτικός οδηγός για αυτιστικά παιδιά με σύνδρομο Asperger. Αθήνα: Σαββάλας, από: Gray C., White A.L. (2002), My social Stories Book. USA, Jessica Kinglsey Ltd.
- Frith ,U. (1999). Αυτισμός, εξηγώντας το αίνιγμα. μτφ Καλομοίρης Γ. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας!